

CONCLUSIONS DEL SEMINARI SOBRE LA FUTURA LLEI D'ESPACIS AGRARIS DE CATALUNYA (Girona, 17 i 18 de gener del 2008)

La *Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial*, encara vigent, presenta dos aspectes d'interès per als espais agraris de Catalunya: d'una banda, crea el marc que fa possible l'elaboració d'un Pla territorial sectorial propi; de l'altra, mana que la planificació que es faci tingui en compte les "terres d'ús agrícola que cal conservar o ampliar per les seves característiques d'extensió, de situació i de fertilitat" i, afegeix, "les terres agrícoles qualificades d'especial protecció als plans territorials parcials no poden ésser dedicades a utilitzacions que impliquin transformació de la seva destinació o naturalesa o bé que lesionin el valor específic que es vulgui protegir".

Anys després, el Pla territorial general, aprovat per la *Llei 1/1995, de 16 de març*, conté unes directrius per a un futur Pla territorial sectorial agrícola i ordena protegir els "sòls d'especial interès agrícola", tanmateix sense definir quins són.

Amb posterioritat, en el Pacte del Tinell –acord de govern de la VII legislatura (2003-2006)– s'estableix el compromís de formular i aprovar inicialment el Pla territorial sectorial d'espais agraris per al desembre del 2005, així com d'un catàleg d'espais d'especial interès agrari, aquest segon sense termini.

Només amb deixar apuntats aquests esdeveniments produïts des de la reinstauració de la Generalitat, queda palès que existeix una voluntat general de comptar amb una política favorable a la preservació dels espais agraris. Tanmateix, les eines que s'apunten (pla territorial sectorial, definició jurídica d'"espai agrari" anàloga a la feta per a "espai natural", catàleg, etc.) no s'han desenvolupat ni aprovat. I és evident que aquesta manca de concreció té conseqüències molt negatives per als espais agraris de Catalunya.

Per tot plegat, és necessari el desenvolupament d'un marc legislatiu propi per als espais agraris que esperoni la seva ordenació assenyada, així com la seva preservació per a les properes generacions. Aquest marc ha d'actuar com a revulsiu de la situació heretada, generar una base estable per al sector agrari i garantir la seguretat alimentària i productiva pel bé del país, i alhora la cohesió territorial. Així mateix, ha de permetre "blindar" les millors terres productives o susceptibles de ser estratègicament d'interès productiu de Catalunya, i mantenir els valors culturals, socials i paisatgístics de l'agricultura catalana. D'aquesta forma, es podria afermançar de forma efectiva un medi rural viu i la conservació sostenible de l'agrobiodiversitat del país. Ara bé, la mera planificació física no té sentit si no va acompanyada d'una gestió coherent dels espais agraris, en especial d'aquells que mereixen unes figures individualitzades de protecció i gestió.

Seria injust ometre que, del 2003 ençà, el Programa de planejament territorial ha fet un esforç per dotar uns espais agraris concrets, per la via dels plans territorials, amb el règim d'especial protecció, tot i que amb un recobriment territorial heterogeni i sense uns criteris consistents de selecció. També convé que aquesta protecció territorial limitada assoleixi uns continguts i una dimensió agràries, cosa que només és possible amb una llei sectorial.

En definitiva, la reflexió i el debat obert en aquests dos dies de seminari han permès constatar la necessitat de tenir la llei d'espais agraris de Catalunya i s'ha arribat a un conjunt de conclusions principals que es llisten a continuació.

1. La llei ha de fer una definició jurídica d'“espai agrari”, i ha d'incloure unes finalitats generals per a l'ordenació dels espais agraris, l'establiment dels continguts mínims del Pla d'espais d'interès agrari, mecanismes de gestió per a la totalitat dels espais agraris de Catalunya –acompanyats d'eines particulars per a casos concrets– i la definició del règim general dels estudis i informes d'impacte agrari.

2. És totalment necessària una definició jurídica per a tot Catalunya d'“espai agrari” la qual estableixi que és aquell territori que presenta activitat agrària i que, per tant, constitueix un ecosistema transformat per l'acció i l'ocupació humana que es destina a la producció d'aliments i de matèries primeres, tant d'origen agrícola com ramader. La definició d'espais agraris ha d'incloure les explotacions agràries, llurs infraestructures (camins, regs, basses, etc.) i construccions complementàries. També ha de quedar clar que, de la condició d'“espai agrari”, queden expressament exclosos els terrenys forestals (ja que tenen definició jurídica i pla sectorial propis) o els urbans.

3. Convé fixar unes finalitats generals per a l'ordenació dels espais agraris en la llei, en la línia dels mandats existents en altres països, com ara França, que compten amb una legislació i una normativa pertinents per a la planificació dels espais agraris:

- a. Reconèixer el valor estratègic dels espais agraris en el conjunt del territori per al desenvolupament cohesionat i sostenible de Catalunya.
- b. Identificar els espais agraris de Catalunya, conèixer-los i descriure'ls.
- c. Preservar les superfícies agràries enfront de l'expansió urbana, tot acomplint els mandats de la *Llei 18/2001, de 31 de desembre, d'orientació agrària*.
- d. Protegir els espais agraris de les intervencions que poden comportar l'increment de l'erosió, la pèrdua o minva de llur productivitat, o qualsevol altra alteració de la seva capacitat productiva.
- e. Fomentar l'economia agrària com a base del progrés social i econòmic de la població rural, amb l'objectiu d'afavorir la cohesió del territori i frenar el despoblament rural.
- f. Fomentar el respecte dels ciutadans vers l'agricultura, per aconseguir una sensibilització col·lectiva pel que fa als espais agraris i la pagesia de Catalunya.

4. Derivat dels punts 3.a i b, és cabdal que la llei fixi que el departament competent en matèria agrària ha de dissenyar i posar en marxa un sistema d'informació d'espais agraris, públic i disponible per Internet, a emprar en la planificació territorial i urbanística, amb coordinació amb l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que almenys ha de contenir: els perímetres d'especial protecció derivats de la nova llei; una cartografia completa dels espais agraris de Catalunya, a escala 1:25.000 com a mínim; la catalogació i caracterització edafològica dels sòls agraris de Catalunya ja elaborada i finançada amb fons públics; els estudis d'impacte agrari elaborats, així com els corresponents informes d'impacte agrari. D'aquesta manera, s'ha d'aconseguir, d'una vegada per totes, poder quantificar les hectàrees agràries a Catalunya i, així, superar l'atzucac actual, sense estimació fiable i amb dades contradictòries al respecte.

5. La llei ha d'assumir compromisos de gestió, ordenació i finançament per als espais agraris de Catalunya. Els fons del FEADER s'haurien de derivar cap a la gestió dels espais agraris reconeguts per la llei, preferentment vers els seus professionals agraris.

6. La llei ha de facultar un Pla d'espais d'interès agrari (PEIA) amb caràcter de pla territorial sectorial, en consonància amb allò disposat a la *Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial*, i al Pla territorial general de 1995. Aquest PEIA pot inspirar-se en experiències de fora de Catalunya, com ara al País Basc, en què ja s'ha desenvolupat un pla territorial parcial per al sector agrari. El PEIA s'ha de fer amb col·laboració amb les altres administracions i amb diàleg amb el sector. Aquest pla ha d'incloure, com a mínim, els següents elements:

- a. Les determinacions generals necessàries per a la protecció bàsica dels espais agraris de Catalunya i, en qualsevol cas, l'establiment d'uns espais agraris de protecció especial derivats de l'aplicació de criteris com els següents:
 - i. La presència de regadius tradicionals.
 - ii. Les superfícies agràries que han estat objecte de concentració parcel·lària i/o de transformació recent en regadiu.
 - iii. La inclusió dels espais en denominacions d'origen (qualificades o no), indicacions geogràfiques protegides o figures assimilables.
 - iv. Els espais que ja estan considerats d'alt valor agrari per part del planejament territorial i urbanístic.
 - v. La biodiversitat cultural existent, els valors paisatgístics presents i la connectivitat ecològica/biològica.
 - vi. L'alta productivitat.
- b. La cartografia adequada i l'estudi de cadascun d'aquests espais considerats estratègics: descripció, justificació de la inclusió, informació sobre el règim urbanístic vigent, mesures específiques de planificació i gestió a implantar, etc.
- c. Alhora, el Pla ha de valorar la conveniència, l'oportunitat, el sentit i la manera de tornar a conrear els espais que històricament havien estat agraris, no només en termes de producció agrària domèstica, sinó també a efectes de biodiversitat, connexió ecològica i/o biològica, varietat paisatgística, i lluita contra els incendis forestals.

7. Mentre el PEIA no estigui aprovat, la llei ha de possibilitar unes mesures mínimes mitjançant les quals no es puguin seguir anorreament a tort i a dret les millors terres agràries del país, en la línia de disposicions existents en altres països, com ara França. Entre aquestes mesures poden ser-hi les següents

- a. En figures de planejament, classificar sempre com a sòl no urbanitzable els terrenys agrícoles en els quals existeixen regadius tradicionals i/o hagin estat objecte de concentració parcel·lària i/o de transformació recent en regadiu, o bé que estiguin inclosos en denominacions d'origen (qualificades o no), indicacions geogràfiques protegides o figures assimilables, o bé que juguin un paper clau com a connectors ecològics i paisatgístics.
- b. Complir i fer complir la legalitat que afecta els espais agraris, en especial la disciplina urbanística del sòl no urbanitzable.
- c. Observança de les parcel·les, les unitats mínimes de conreu, el patrimoni rural construït i les xarxes d'infraestructures i de regadiu.

8. Per a cadascun dels espais del PEIA o per als àmbits de gestió agraris s'ha de poder elaborar un Pla especial urbanístic per a la protecció i millorament de l'espai agrari, amb continguts urbanístics, mesures de disciplina urbanística específiques i una delimitació precisa de l'espai en qüestió. Igualment, en aquests supòsits també s'hi ha de poder aprovar i implantar un Pla de gestió i desenvolupament agrari.

9. Convé implantar un Banc de Terres (o figura anàloga) com s'ha plantejat, per exemple, en la Llei gallega 7/2007, la qual ha estat dissenyada amb molta cura en termes constitucionals i administratius, i alhora s'ha pactat amb el sector. De fet, la *Llei 18/2001, de 31 de desembre, d'orientació agrària* conté els següents propòsits que van en aquesta direcció: "Adequar i afavorir els mecanismes que contribueixin a la transparència en el mercat de la terra i la gestió de les terres de conreu on s'ha cessat l'activitat agrària, i que permetin l'ampliació de la base territorial de les explotacions amb qualsevol modalitat de titularitat. Crear un òrgan administratiu que promogui la millora de la dimensió i la reestructuració de les explotacions agràries" (apartats g) i h) de l'article 4). Actualment s'està tramitant la Llei de contractes de conreu al Parlament de Catalunya i cal que sigui aprovada en la seva totalitat del redactat en tràmit.

10. La llei ha d'establir de quina manera es poden crear òrgans de gestió per als espais agraris i quina vinculació tenen aquests òrgans gestors amb les demés administracions. Seria convenient de generalitzar fórmules específiques de gestió que segueixin els models més consolidats i exitosos a Catalunya, tipus *parcs agraris*. La Llei ha de definir el ventall de figures de gestió i diferenciar-les de categories legals ja existents com ara *parc natural*.

11. Un *parc agrari* o *espai agrari de gestió especial* ha de tenir específicament el propòsit de facilitar i garantir la continuïtat de l'ús agrari per tal de desenvolupar-hi tot el seu potencial productiu agrari, econòmic en general, social, cultural i ambiental. Aquesta mena d'àmbits de gestió agrària s'entenen amplis i coherents, preferentment amb visió supramunicipal.

12. La llei ha de permetre que els perímetres de gestió agraris existents (Gallecs, Baix Llobregat, Sabadell, Hortes de Santa Eugènia...) i els que han manifestat voluntat de constituir-se com a tals (Vall d'en Bas, Baix Ter, Pla de Montserrat...) aconseguixin el nou estatus legal de forma àgil, d'acord amb el sector. També ha de promoure que espais agraris que instruments d'ordenació urbanística o territorial han delimitat clarament (com ara les Cinc Sènies en el PDUSC i en el POUM de Mataró) esdevinguin perímetres de gestió amb el grau de protecció i gestió adequades. De fet, existeixen referents internacionals de perímetres de gestió agrària consolidats: a més dels ben coneguts (Parc Agrari Sud Milà, Triangle Verd al sud de l'Illa de França, Y de Grenoble, etc.), hi ha casos innovadors emergents, com ara El Rincón de Tenerife; tots ells poden servir de referent. La llei també ha d'introduir per aquests àmbits contractes territorials d'explotació específics, regits pel principi de subsidiarietat, tal i com s'ha fet en territoris com ara Menorca i adaptats a l'àrea.

13. La llei ha de crear els estudis i els informes d'impacte agrari, en desenvolupament de la disposició addicional 5a de la *Llei 18/2001, de 31 de desembre, d'orientació agrària* i de la legislació urbanística, i definir-ne els continguts mínims. Per fer-ho, convé inspirar-se en casos com ara el francès, que compten ja amb una pràctica dilatada d'emissió d'aquesta mena de documents. En tot cas, l'informe ha de ser vinculant, emès per l'administració i preventiu, és a dir, previ a l'aprovació del projecte. Per tal d'aplicar les figures d'estudi i informe d'impacte agrari convé fer, una vegada aprovada la llei, un manual o decàleg que contingui els aspectes que s'han de prendre en consideració, entre d'altres, les afectacions a:

- a. Els sòls agraris.
- b. Les infraestructures agràries (drenatge, regadiu, camins...).
- c. Les superfícies de les explotacions i l'estructura parcel·lària.
- d. Les explotacions agràries, i la seva competitivitat, viabilitat i possibilitats d'expansió – prenent en consideració la situació jurídica i administrativa de les explotacions afectades, amb referència particular als casos diferents al domini directe (arrendament, parceria, masoveria, etc.).

14. Aquestes conclusions han de ser desenvolupades per fer-ne un text legislatiu. En tot cas, la llei ha de ser consensuada entre el sector i els tres departaments de la Generalitat directament implicats.

15. Correspon a l'administració prendre la iniciativa per a l'elaboració i l'aprovació de la llei i amb 30 anys d'autogovern de Catalunya el sector agrari mereix sobradament el reconeixement i sobretot la definició del seu rol en la política del nostre país . No sembla desitjable que el sector i la societat civil siguin els qui s'organitzin, mitjançant procediments legals com els emprats a Canàries, per tal d'aconseguir una llei llargament cobejada com és la d'espais agraris.

Girona, gener del 2008